

VÁNDOR

A vándor maga az ember. A vándornak attribútumai vannak, amelyeket az írók gyakran leírnak, a képzőművészek ábrázolnak. Itt van mindjárt az időjárás ellen védő jókora köpeny, szőrcsuha, kabát, lebernyeg, pelerin, szűr, amelybe beburkolózhat, és testét elrejtheti. A nagy karimájú kalap, amely a nap ellen árnyékot vet, pereme az esőnek csurgóként szolgál, védi a fejét és arcát a szél ellen. Nyakában durva bőrszíjon misztikus jelekkel talizmán, derékszíján szattyánból zacskó fityeg, benne varázsszerek, illetve tűzszerszáma található. Vállán tarisznya lóg, amelyben kevés elemőzsiát, kést, fontos gyógyírokat hordoz. Övére palackot csatol, hogy amikor víztelen vidéken kel át, szomját olthassa. Lábán egyszerű bőrsarut, bocskort vagy durva csizmát visel. Az utóbbinak mágikus ereje lehet, ahogy ez magyar népmeséinkben a "hét mérföldet lépő csizma" esetében igazolódik. A csizma ugyanis mindig nagy, tekintélyt parancsoló, vele öles lépéseket tehet a vándor, és gyorsabban érhet célba. Végül kezében hosszú bunkós vagy gamós botot tart. Vándorlása közben erre támaszkodik, ezzel védi magát a támadások ellen. Ha leszúrja, és köpenyét ráteríti, sátrául szolgál. Kisebb állatok elfogására, vadászatára használhatja. A bot tekintélyt parancsol, akár a fegyver, vagy a jogar; különösen, ha maga előtt fölemeli intő jelként szolgál és figyelmeztet, hogy nem védtelen ember. Vigyázni

kell vele, mert jó szándéka ellenére eszköze van, hogy visszatámadjon, vagy megvédje magát.

A legtöbb világvallás és szekta teológusai szerint az ember szárnyaszegetten, átmenetileg van itt a földön egy anyagtestbe zárva. Végigvándorolja életét, míg kiszabadul fizikai börtönéből, és szellemteste eljut egy másik, általunk még ismeretlen dimenzióba. A népi, főleg paraszti elképzelés szerint, az ember halála után is vándorol. Keresztül kel egy "hosszú úton", amely pusztai tájat, folyót, tavat idéz. Ezeknek a túlsó szélén kell kikötni. Közben vicsorgó, fenyegető állatokkal: kutyával, farkassal hadakozik. Bogáncs ragad belé és tövisek sértik. Odaát végre megszabadulhat fölszerelésétől és szabadon, szárnyalhat. Többé már nem éri fenyegetés, nincs veszély.

Az emberré válás során őseink időben és térben hosszú utat jártak be, míg elérkeztünk a jelenkorba. A vándorlás akkor kezdődött, amikor lemásztunk a fáról, vagy a fa hagyott el bennünket, és a veszélyekkel teli szavannára kerültünk. Pihenni egy percig sem lehetett, azonnal vándorolni kellett. Egyfelől menekültünk a fenyegető vadállatok, a természet szeszélye elől, másfelől vándoroltunk az élelmünk és ivóvizünk - az ágak között egykor oltalmat adó fészek elvesztése után - a menedékhelyünk, időszakos lakásunk, barlangunk után. Rögtön megjelentek az attribútumok is. Elsőnek a bot, a husáng, amely egyszerre volt védő- és támadófegyver, segítőtárs, Mózes vesszeje, rügyező Katalin águnk, elvesztett fa-ősanyánk helyett sarjadó világfánk, kezünk meghosszabbított része, amellyel fölértünk a fa koronájában rejtőző gyümölcshöz, hogy leverjük. Amit nem tudtunk azonnal elfogyasztani, azt magunkkal kellett cipelni, ezért kemény héjú termésekből, tökből, kókuszshéjból edényt készítettünk, amelyben gyökeret, bogyót és vizet egyaránt vihettünk. Ez volt a gyűjtögető, vadászó időszak. Szőrzetünk elvesztésével, állati prémmelel kellett takaróznunk, megszületett vándorköpenyünk, és így tovább. Ez az életmód valamilyen formában egyes természeti népeknél, törzsi kultúráknál mind jelentősebb korlátok közé szorulva, de fönmaradt. Ma a világturizmusban teljesedik ki, és tart időszakosan, de csillapíthatatlan majomkíváncsiságunktól űzve meg-megisméltódik.

Korunk modern és szervezett vándorlása a kiránduló turizmus. Különösen vakációban egész családok, közösségek kelnek útra és tájról tájra, országról országra, kontinensről kontinensre csavarognak. Van, aki egész évben arra takarékoskodik, hogy - amikor a meghirdetett út indul - minden pénzét ráköltse. Hajtja ösztönös tapasztalatszerzési vágya, más népekkel, egzotikus tájakkal, állatokkal, emberekkel való ismerkedési hajlama; kilométerek és mérföldek legyőzésének szenvedélye. Ennek a késztetésünknek, érdeklődésünknek, az emberi agy, különösen a szürke állomány szüntelen fejlődése következtében a legyőzhetetlen és fölfedező hajlamunknak köszönhető, hogy fajunk az emberré válás kelet-afrikai színteréről viszonylag gyorsan elvándorolva, szaporaságához a föltételeket megteremtve, benépesítette a földet, és mert minden körülményhez alkalmazkodni tudott, ezáltal fönmaradt.

Hermann Imre megfigyelése szerint, a pubertás korban, a beinduló nemi hormonok hatására ösztönös párkeresés indul el. Évmillióval ezelőtt még kevés hordánk vándorolt, és nehéz volt más törzsbellel kapcsolatba kerülni, ezért ez az ősi késztetésünk génjeinkbe programozva, a mai kor fiataljából is gyakran kiváltja a vándorlási hajlamot. Ezt az utazási kényszert kalandváagnak szoktuk nevezni, a világgal való ismerkedés, tapasztalatgyűjtés nagy rohamának, amely különösen olyan egyedeleknél jelentkezik, akiknél erősen felszínre tör az

ösztön. Az írott és elektromos média nap, mint nap közlik az eltűnt, elcsatangolt gyerekek, fiatal felnőttek adatait, akiket keresnek szüleik, hozzátartozóik és a hatóságok.

Saját levéltári kutatásaim alapján láttam Hermann tételét beigazolódni. A kicsapongó nemi életet élő mindkét nembeli fiatalok állandó nyüzsgésben éltek, még a pubertás koruk után is. A főlészínre tört ösztönkésztetés - különösen a hajlamukon uralkodni képtelen, egyszerű embereknél - állandósul, és nem tudnak egy helyben hosszabb időre megtelepedni. A nép máig azt mondja rájuk, hogy "a vérük hajtja őket". Kalandjaik során azután előbb-utóbb összeütközésbe kerülnek a letelepült, családot alkotó emberekkel, a társadalommal, egyházakkal, hatóságokkal, bűnüldöző szervekkel, és hol menekülve, hol önös érdekükben, saját belátásuk sürgetésére tovább kell vándorolniuk.

Az ember idősebb korában, ismét ösztönösen, többnyire agyi érlemeszedése, szellemi leépülése, demenciája következtében gyakran kezd el vándorolni. Ezeknél a betegeknek tipikus magatartás, kórtünet, hogy otthonról megszöknek, és sürgős léptekkel elindulnak a nagyvilágba, anélkül, hogy pontosan meg tudnák határozni, hová tartanak. Mások, amikor elfogják őket és megkérdezik, merre igyekeznek, azt válaszolják, hogy "haza". Az otthon fogalma megváltozik bennük. Emberöltővel korábbi házukat, lakásukat keresik, az akkor ott élt, azóta régen elhalt embereket; többnyire szüleiket, elsősorban az édesanyjukat. Szomorú sorsra jutnak, hiszen állandó felügyeletet igényelnek, ezért vagy időszakosan bezárják őket, vagy halálukig zárt intézetbe kerülnek. Mindvégig fokozódó feszültségben élnek, nyugtalanok maradnak, és erejükön fölül igyekeznek fogságukból megszabadulni; falat mászva, ablakot törve, rácsot kifeszítve, mélybe ugorva, csakhogy vándorolhassanak.

Az iskoláknak szerte a világon külön programja, különösen kora ősszel és tavasszal, hogy egész napos, olykor hetes kirándulásokra vigyék tanulóikat. Így részben hasznos módon kötik le a fiatalok esetében a koruk miatt fokozottan jelentkező kalandvágyat, hiszen kiszabadulva szűk otthoni környezetükből, kitárul előttük a világ egy-egy szelete. Látnak, tapasztalnak, tanulnak - különösen földrajzi ismereteiket egyeztetik a látottakkal -, majd kifáradnak, és főleg hasznos irányban levezetik kalandkedvüket. Még így is előfordul, hogy egyes, különösen izgága gyerekek - a büntetésre is fölkészülve, vagy azzal mit sem törődve - időszakosan elszöknek a táborból, szállodából, hogy néhány órán keresztül külön kalandokat éljenek át, és hőstettükről évekig beszélhessenek. Vannak fiatalok, akik a megunt, gyűlölt, számukra veszélyt jelentő otthonukat végleg elhagyják, és céltalan vándorútjuk során hiába keresik őket évekig, végleg eltűnnek.

A vándorlásban mindig uralkodik a hódítási vágy is. Meghódítani a távolságot, az utakat, a közben talált embercsoportokat, népeket; bekebelezni, megszerezni a számunkra ismeretlen természeti, gazdasági, társadalmi értékeket. Valahol megtalálni az egyéni boldogságot. Elfogni a repülő "kék madarat". A nagy vándorok közé tartoznak a katonák, a hadseregek. Elképesztő távolságokat képesek megtenni gyalog, málhákat, fegyvereket, muníciót, egyéni felszerelést cipelve. A római légiónok eljutottak Britanniába, városokat építettek a Közel-Keleten, Észak-Afrikában; a macedón Nagy Sándor hadakozott Indiában, spanyolok vitorlásokon keltek át az óceánon és jutottak el az amerikai földrész nyugati széléig. Afrikából, Amerikából és Ázsiából benépesült az indiai és a csendes-óceáni szigetvilág. Népek és nemzedékek kontinenseket hódítottak meg ideiglenesen. Közben kisebb-nagyobb pihenőkkel, kényszerű

megtorpanásokkal vándoroltak tovább.

Időben és térben nagyot ugorva, az első világháború poklát megszenvedett magyar katonák elképesztő utakat jártak meg. Hódmezővásárhelyről egy papucsos eljutott a japán császár udvarába, többen Közép-Ázsiába, Afganisztánba, Kelet- és Észak-Szibériába, Nyugat-Európa számos országába. Közben évek teltek. Fogytak, változtak az emberek, cserélődtek a katonák, de akár szabadon hódítva, akár fogolyként terelve, csak mentek, mentek, mintha az utakat le lehetne győzni; mintha azok nem folytatódna ott is, ahol a szárazföld véget ér; hajóra szállva, léggömbbe, repülőbe, rakétába ülve egyre tovább és tovább... az emberiség végső órájáig.

Ugyancsak több évezredes múlta tekint vissza a zarándok, aki hitbeli meggyőződése miatt indult vándorútra. Buddha ott hagyta boldog családját és elzarándokolt a nagy fügefához, amely alatt üldögélve homlokán megnyílt harmadik szeme: megvilágosodott, hogy ezután újabb vándorlásba kezdve, tapasztalatából nyert reményét az embereknek elvigye. Minden évben milliók kelnek vándorútra és elzarándokolnak a szent Kába-kőhöz, amelyet körbejárnak; A Szent Földre Krisztus életútját követni, Jeruzsálemben, hogy végigjárják a Via Dolorosát; ismét mások azért, hogy megnézzék a nagy próféta lábnyomát, néhány szakállszőrét; imádkozzanak szentjeik ereklyéi előtt, megtekintsék a helyet, ahol a vallások valamelyik istene, szentje, prófétája megjelent egyszerű pásztornak, szűznek, gyerekeknek...

Járóképtelen, vagy halálos kórban szenvedő betegek kelnek útra, hogy elzarándokoljanak a szent helyekre gyógyulást remélve. Közülük sokan a hit erős hatása következtében időszakos jobbulást elérve, megnyugodva térnek haza, hogy akár néhány hónap múlva újra kezdjék más tájak, más istenek, más szent helyek meglátogatását. Hasonló a helyzet a "csoda gyógyulás" reményét nyújtó kutak, források, fürdők, hegyek, erdők fölkeresésében is.

A zarándok belső kényszertől hajtva haláláig járja keserves vándorútját, mert ez már szenvedélyévé, életformájává vált, mint vándorcirkusznak a költözés, és ha nincs úton, jobban hiányzik neki, mint testének a kenyér.

SZENTI TIBOR